

dr hab. Marcin Walasik prof. UAM
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Poznań, dnia 2 listopada 2021 r.

Recenzja
rozprawy doktorskiej mgr. Arkadiusza Brodziaka
pt. „Udział osób trzecich w postępowaniu egzekucyjnym”

I. Postępowanie egzekucyjne, które jest prowadzone w celu wykonania świadczenia przysługującego wierzycielowi wobec dłużnika, może w różny sposób wkraczać w sferę prawną osób trzecich. Umożliwienie wierzycielowi realizacji tytułu wykonawczego jest obowiązkiem państwa, lecz przyjęty w tym zakresie model zakłada czynny udział w postępowaniu egzekucyjnym także innych podmiotów. Potwierdza to ustalona treść klauzuli wykonalności, która zawiera polecenie kierowane do wszystkich organów, urzędów oraz osób, których może to dotyczyć, aby wykonały postanowienia tytułu, a gdy o to prawnie będą wezwane, udzieliły pomocy (por. § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 6 sierpnia 2014 r. w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności, Dz.U. poz. 1092 ze zm.). Poza tym postępowanie egzekucyjne stwarza zagrożenie dla praw osób trzecich ze względu na ryzyko stosowania przewidzianych w nim środków przymusowych poza granicami egzekucji i prawa wierzyciela do uzyskania zaspokojenia. Zjawisko to jest opisywane w nauce jako aberracja egzekucji, czyli jej zbłądzenie (por. F. Kurzer, „*Aberratio*” w *postępowaniu egzekucyjnym*, Głos Prawa 1933, nr 4 i n.). Zróżnicowanie form oddziaływania postępowania egzekucyjnego na sferę prawną osób trzecich uzasadnia potrzebę prowadzenia badań nad usystematyzowaniem tej problematyki. Do tej pory zagadnienia te były poruszane w opracowaniach monograficznych przede wszystkim na tle statusu stron postępowania egzekucyjnego (zob. J. Jankowski, *Uczestnicy postępowania egzekucyjnego*, Łódź 1992) albo z perspektywy środków przysługujących osobie trzeciej w razie naruszenia jej praw (por. F. Zedler, *Powództwo o zwolnienie od egzekucji*, Warszawa 1973).

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska stanowi próbę połączenia obu tych podejść, gdyż podjęto w niej w sposób ogólny tematykę udziału osób trzecich w postępowaniu egzekucyjnym. Przyjęcie takiej konstrukcji pracy należy uznać za w pełni uprawnione. Stwarza to możliwość systemowego uporządkowania podstaw i przyczyn zaangażowania osób trzecich w postępowanie egzekucyjne, a także zaprezentowanie pełnej charakterystyki położenia, w

jakim znajdują się te osoby. W taki też sposób zostały zdefiniowane cele rozprawy, na której wstępie podkreślono, że praca służy wyjaśnieniu pojęcia osoby trzeciej, określeniu pozycji prawnej takich osób zarówno pod względem cech wspólnych, jak i różnic, a także wprowadzeniu w tym zakresie adekwatnych klasyfikacji i podziałów. Zaproponowana perspektywa ma niezaprzeczalne walory poznawcze, ponieważ otwiera drogę do rozmaitych syntez i uogólnień, czym powinna charakteryzować się naukowa refleksja nad prawem. Takie podejście zapewnia również możliwość szczegółowego porównania regulacji określających status osób trzecich, a także dokonania oceny efektywności obowiązujących unormowań, w tym pod kątem propozycji ich zmian, co także zostało zapowiedziane we wprowadzeniu do pracy. W sumie zatem wybrany temat i założona koncepcja jego opracowania pozwalały na postawienie i rozwiązanie oryginalnego problemu naukowego.

II. Od strony metodologicznej praca ze względu na swą konstrukcję łączy elementy dogmatycznoprawne i teoretycznoprawne. Metoda dogmatyczna została wykorzystana przy prezentacji poszczególnych elementów składowych reżimu prawnego określającego status podmiotów scharakteryzowanych w pracy jako osoby trzecie. Zastosowanie tej metody miało na celu ustalenie treści miarodajnych norm prawnych, które wyznaczają pozycję takich osób w postępowaniu egzekucyjnym. Posługując się metodą dogmatyczną, Doktorant zgodnie z przyjętym kanonem odwoływał się do językowych, systemowych i funkcjonalnych reguł interpretacyjnych, w tym w szerokim stopniu brał pod uwagę sposób, w jaki na sytuację prawną osób trzecich mogą oddziaływać normy konstytucyjne, ustanawiające w tej dziedzinie fundamentalne zasady poszanowania wolności człowieka (art. 31 ust. 1 i 2 Konstytucji), proporcjonalności ograniczeń wolności i praw (art. 31 ust. 3 Konstytucji) oraz ochrony własności i innych praw majątkowych (art. 64 Konstytucji). Prowadzone w pracy analizy odnoszą się przede wszystkim do aktualnie obowiązującego stanu prawnego, stąd w ograniczonym zakresie została w nich wykorzystana argumentacja historyczna. Na konieczność uwzględnienia ewolucji stosunków społecznych i gospodarczych zwrócono jednak uwagę m. in. przy omawianiu sytuacji prawnej pracodawcy (zakładu pracy) jako dłużnika zajętej wierzytelności. Poza tym praca koncentruje się wyłącznie na badaniach nad prawem krajowym, w związku z czym nie zawiera odniesień do zagranicznych rozważań dogmatycznych ani nie obejmuje uwag porównawczych, które nawiązywałyby do obcych systemów prawnych.

Z kolei zastosowanie metody teoretycznoprawnej było konieczne do stworzenia na potrzeby pracy klasyfikacji pozwalającej na podział osób trzecich biorących udział w postępowaniu egzekucyjnym na określone kategorie. Kategorie te mają w zamierzeniu łączyć

podmioty odznaczające się relewantnymi cechami wspólnymi i separować podmioty, które różnią się od siebie w istotny sposób. Wymagało to starannej weryfikacji całego materiału normatywnego objętego tematem pracy w celu odnalezienia i wyselekcjonowania kryteriów, które powinny decydować o przynależności poszczególnych podmiotów do wyodrębnianych zbiorów. Ponadto metoda teoretycznoprawna była pomocna przy wyjaśnianiu podstawowych pojęć i zasad postępowania egzekucyjnego, aczkolwiek w tym zakresie Doktorant w głównej mierze odwoływał się do dotychczasowego dorobku teorii prawa i nauki postępowania cywilnego, a w mniejszym stopniu dokonywał własnych ustaleń. Na tym polu zwraca jednak uwagę nowatorskie wykorzystanie w pracy na potrzeby procesualistyki cywilnej teoretycznych studiów nad samą istotą podmiotowości jako kategorii prawnej.

Rozprawa opiera się na obszernym i zróżnicowanym materiale źródłowym, który obejmuje ponad dwieście orzeczeń sądów i trybunałów oraz ponad czterysta różnego typu pozycji bibliograficznych, głównie z zakresu postępowania cywilnego, a częściowo dotyczących także innych nauk prawnych oraz teorii prawa. W materiale tym zauważalny jest jednak brak opracowań pochodzących z okresu międzywojnia. W tym czasie powstało natomiast wiele prac zaliczających się obecnie do klasyki przedmiotu, które nadal zachowały swą aktualność, w związku z czym ich wykorzystanie mogłoby wzbogacić warstwę źródłową rozprawy. Publikacje te w większości są dostępne w formie zdigitalizowanej, stąd zapoznanie się nimi nie powinno napotykać na poważniejsze przeszkody.

III. W płaszczyźnie konstrukcyjnej podstawę pracy stanowi spójna i logiczna systematyka. Pracę rozpoczyna pełniące funkcję wstępu wprowadzenie, które zawiera wyjaśnienia dotyczące wyboru tematu pracy, a także obejmuje niezbędne uściślenia co do jej przedmiotu, stosowanych metod oraz założonych celów. Część merytoryczna została podzielona na pięć rozdziałów. Pierwszy rozdział dotyczy wstępnych kwestii pojęciowych związanych z postępowaniem egzekucyjnym. W drugim rozdziale podjęto właściwe rozważania, które zostały podporządkowane zdefiniowaniu pojęcia osoby trzeciej w postępowaniu egzekucyjnym oraz prezentacji przyjętej w pracy koncepcji pogrupowania osób mających taki status na trzy główne kategorie. Rozdziały trzeci, czwarty i piąty mają z kolei na celu szczegółowe i uszeregowane przybliżenie regulacji dotyczących osób trzecich, które zostały zaliczone do każdej z trzech wyróżnionych kategorii. Pracę zamyka zakończenie, w którym zostały zrekapitulowane wszystkie główne ustalenia oraz tezy. Przyjęta struktura pracy jest w pełni prawidłowa i opiera się na przemyślanych założeniach. Wyznaczone w ten sposób ramy umożliwiały poruszenie wszystkich zagadnień, które zaliczają się do tematyki rozprawy. Dzięki nim została również zapewniona odpowiednia chronologia i przejrzystość struktury

prowadzonego wywodu. Zastosowana systematyka stwarzała równocześnie warunki pozwalające na realizację wszystkich wstępnie założonych celów opracowania.

IV. Przechodząc do bliższej prezentacji treści rozprawy, należy wskazać, że pierwszy rozdział został poświęcony podstawowym zagadnieniom pojęciowym i terminologicznym. Rozdział ten zawiera rozważania co do podmiotowości w systemie prawa w ogóle, a także dotyczące stanowiska organów, stron i uczestników postępowania egzekucyjnego. Przyjęte w tym zakresie ustalenia w większości nie nasuwają zastrzeżeń, aczkolwiek niekiedy pozostają tylko w pośrednim związku z tematem pracy (np. odnośnie do statusu *nasciturusa* – s. 34 i n.). Doktorant w tej części opowiada się za wąskim rozumieniem pojęcia organu w postępowaniu egzekucyjnym, które ogranicza do podmiotów sprawujących władzę publiczną i upoważnionych do realizacji tytułów wykonawczych za pomocą przymusu państwowego (s. 49), pozostawiając poza nawiasem tej definicji zarządców ustanawianych w toku egzekucji oraz organy, z których asysty i pomocy można korzystać przy podejmowaniu czynności egzekucyjnych (s. 61). Niekonsekwentne pod tym względem jest jedynie stanowisko dotyczące referendarza sądowego, któremu odmówiono statusu organu ze względu na wykonywanie wyłącznie czynności procesowych, a nie egzekucyjnych (s. 57), powołując jednak w innym miejscu na pogląd, w którym referendarz sądowy został zaliczony do grupy organów (s. 61). Mając na uwadze zakres kompetencji referendarza sądowego określony w art. 759 § 1¹ k.p.c., w tym wynikające z art. 972 § 1 k.p.c. i art. 987 k.p.c. uprawnienia do sprawowania nadzoru nad licytacją nieruchomości i udzielenia przybiccia, raczej nie sposób twierdzić, aby wykonywanie tych uprawnień nie służyło przymusowej realizacji tytułu wykonawczego albo miało wyłącznie charakter czynności procesowych. Celna jest również przyjęta w pracy definicja stron postępowania egzekucyjnego, która została odniesiona zarówno do stron w znaczeniu materialnym, jak i formalnym. Do zakresu pojęcia strony biernej tego postępowania trafnie włączono przy tym osoby ponoszące odpowiedzialność za cudzy dług oraz osoby, przeciwko którym może być prowadzona egzekucja bez uprzedniego uzyskania tytułu wykonawczego (s. 71-72, lecz częściowo odmiennie w stosunku do osób określonych w art. 791 § 2 k.p.c. na s. 94). W grupie tej powinien wobec tego zostać wymieniony także nabywca rzeczy zajętej w egzekucji, skoro po jego przystąpieniu do postępowania w charakterze dłużnika egzekucja może toczyć się bez potrzeby nadawania przeciwko niemu klauzuli wykonalności (s. 87, 299 i 319). W pracy zabrakło natomiast scharakteryzowania w tym kontekście statusu prawnej osoby (trzeciej), która dokonała z dłużnikiem czynności prawnej prowadzącej do pokrzywdzenia wierzyciela (art. 527 k.c.). Podzielić należy natomiast zasadniczą konkluzję tej części rozprawy, że za osobę trzecią w postępowaniu egzekucyjnym

powinien być uważany każdy podmiot, który nie jest stroną (s. 62-63 i 80) oraz – co można dodać – nie pełni funkcji organu tego postępowania. Teza ta ma charakter porządkujący i stanowi dobry punkt wyjścia do dalszych rozważań. Istotna dla celów pracy jest również zawarta w tym rozdziale obserwacja, że właściwa kwalifikacja statusu określonego podmiotu w postępowaniu egzekucyjnym ma znaczenie dla określenia praw i obowiązków tego podmiotów, jego odpowiedzialności prawnej oraz środków ochrony (s. 33-34 i s. 80-81).

Rozdział drugi zawiera prezentację kluczowej dla pracy koncepcji podmiotowości osób trzecich w postępowaniu egzekucyjnym. W rozdziale tym dochodzi do uściślenia pojęcia osoby trzeciej, odniesionego ostatecznie do osoby postronnej, której nie dotyczy sprawa egzekucyjna (s. 84). Stanowi to przygotowanie do wprowadzenia własnej klasyfikacji osób trzecich z podziałem na określone kategorie przy uwzględnieniu specyfiki prawnego położenia tych osób. Pierwsza wyodrębniona w tym celu grupa obejmuje podmioty będące desygnatami ustawowego wyrażenia osoba trzecia. Grupa ta została określona mianem osób trzecich *sensu stricto*. Do drugiej grupy zostały zaliczone podmioty pełniące powierzone role w postępowaniu egzekucyjnym, lecz nie będące stronami. Podmiotom tym została nadana nazwa osób trzecich *ipso iure*. Trzecią grupę tworzą podmioty, które w zależności od sytuacji procesowej mogą działać w charakterze strony postępowania albo korzystać w nim ze statusu osoby trzeciej. Za znamienne dla tej grupy została uznana cecha działania „w podwójnej roli”. Nie negując podstaw tej typologii, należy zgłosić zastrzeżenia co do stopnia jej szczegółowości i przejrzystości, a także zastosowanej nomenklatury. Wyodrębnienie grupy osób trzecich w sensie ścisłym (*sensu stricto*) zakłada istnienie większej grupy osób trzecich w sensie szerokim (*sensu largo*). Praca nie wyjaśnia wprost, jakiej kategorii podmioty miałyby uzupełniać tę poszerzoną grupę, która z logicznego punktu widzenia powinna być kompletna. Można co najwyżej zastanawiać się, czy za dopełniającą w tym zakresie nie powinna być uważana grupa osób trzecich *ipso iure*. Z kolei przyjęta dla tej grupy nazwa sprawia wrażenie mylącej. „*Ipso iure*” znaczy bowiem tyle co „na mocy prawa”. Zaliczane do tej grupy podmioty nie uzyskują jednak statusu osób trzecich z mocy samego prawa. Jest wręcz przeciwnie, gdyż wzięcie przez nie udziału w postępowaniu egzekucyjnym następuje wskutek podjęcia czynności (konwencyjnej) przez organ tego postępowania (np. powierzenia funkcji albo wezwania do udzielenia pomocy) albo z woli osoby trzeciej, o czym wyraźnie jest mowa w pracy (s. 91-92 i 324). Poza tym wyodrębnienie nazwanej w ten sposób grupy zakłada istnienie przeciwstawnej kategorii podmiotów, które są osobami trzecimi, lecz „nie na mocy prawa”. Nie wiadomo, jakie podmioty mogłyby charakteryzować tego rodzaju właściwość. Natomiast kategoria osób trzecich w sensie ścisłym nie jest w istocie wąska (ścisła), lecz obejmuje dość niejednorodną

grono podmiotów. Wśród nich główną grupę stanowią osoby trzecie, które twierdzą, że egzekucja narusza ich prawa. Osoby trzecie mogące występować w podwójnej roli nie stanowią wobec tego osobnej klasy, lecz raczej należą do szczególnego podtypu podmiotów klasyfikowanych jako osoby trzecie w sensie ścisłym. Ponadto kategoria ta obejmuje także osoby, u których zajęto ruchomość (art. 845 § 2 i art. 901 § 1 k.p.c.), oraz licytacyjnego nabywcę rzeczy lub prawa (s. 86 i 89). Są to zatem osoby obowiązane do podjęcia współpracy z organem egzekucyjnym, co częściowo upodabnia ich sytuację w postępowaniu egzekucyjnym do podmiotów zaliczonych w pracy do kategorii osób trzecich *ipso iure*. Pośrednim potwierdzeniem nierozłącznego charakteru zaproponowanej w pracy klasyfikacji jest nadanie statusu podmiotu „*ipso iure*” licytacyjnemu nabywcy zajętej rzeczy (s. 93), mimo uznania go uprzednio za osobę trzecią *sensu stricto*. Być może z powodu tej kumulatywnej kwalifikacji ostatecznie w pracy nie została bliżej opisana pozycja prawna takiego nabywcy, czego ze względu na temat rozprawy można by oczekiwać, zwłaszcza z uwagi na gwarancję nienaruszalności praw tego podmiotu przewidzianą w art. 826 k.p.c.

W rozdziale drugim w dalszej jego części została podjęta problematyka udziału osób trzecich w postępowaniu egzekucyjnym na tle zasad tego postępowania. Należy zgodzić się z poglądem, że analiza w tym kontekście praw i obowiązków osób trzecich pozwala na lepsze oświetlenie ich sytuacji prawnej (s. 109). Można jednak odnieść wrażenie, że sposób prezentacji tego zagadnienia został zdominowany przez nazbyt schematyczne podejście do katalogu zasad postępowania egzekucyjnego oraz ich wpływu na pozycję osób trzecich. Główne zasady procesowe stanowią źródło gwarancji uprawnień stron postępowania egzekucyjnego i przeważnie są integralnie powiązane jedynie z ich sferą prawną, czego przykładem mogą być zasady dyspozycyjności albo równości stron. Wobec tego poszukując prawnego zabezpieczenia pozycji podmiotów, które nie są stronami, należałoby raczej odwołać się do szeroko rozumianego standardu rzetelnego (uczciwego) ukształtowania postępowania egzekucyjnego, także w zakresie, w jakim może ono oddziaływać na wolności i prawa osób trzecich, zwłaszcza że korzystają one z ochrony przewidzianej przez normy konstytucyjne. Obowiązek poszanowania sfery prawnej osób trzecich można natomiast uznać za element rzetelności działań instytucji państwa, który to wymóg wymieniony został w samej preambule do Konstytucji. Standard ten może wobec tego stanowić podstawę do kształtowania procesowego statusu osób trzecich w postępowaniu egzekucyjnym, w tym ustanawiania prawa do wysłuchania, prawa do ochrony, czy prawa do środka prawnego, które funkcjonują niezależnie od uprawnień, które przysługują w tym postępowaniu stronom. Trafnie w tej części pracy zwrócono natomiast uwagę na znaczenie zasady współdziałania (lojalności) dla

określenia relacji między osobami trzecimi oraz organami i stronami postępowania egzekucyjnego (s. 127 i 128). Ta zasada może być uznana za współźródło nakazu podporządkowania się przez osoby trzecie obowiązkom procesowym, które wynikają z ich zaangażowania w postępowanie egzekucyjne, a zarazem stanowić podstawę rozwijania harmonijnej współpracy przy wykonywaniu tych obowiązków (por. E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1978, s. 50-51).

Trzy kolejne rozdziały mają na celu bardziej szczegółowe przybliżenie wyróżnionych pojęć osoby trzeciej *sensu stricto*, *ipso iure* i w podwójnej roli. Rozdział trzeci zgodnie z przyjętą koncepcją obejmuje w związku z tym przegląd przepisów, w których prawodawca posłużył się wyrażeniem „osoba trzecia”, oraz ukształtowanych na ich tle kierunków wykładni. Przeprowadzone w tym zakresie rozważania potwierdzają, że grupa osób w tym rozumieniu obejmuje szeroką kategorię podmiotów o zróżnicowanym statusie. Zaslugą pracy w tej części jest zwrócenie uwagi nie tylko na nieostrość ustawowego terminu „osoba trzecia”, którego wykładnia może przez to przysparzać trudności, ale również na fakt notorycznego występowania tego terminu w Kodeksie postępowania cywilnego w nieidentycznych znaczeniach, co jest wypadkiem nader osobliwym, zważywszy na silnie ugruntowaną w kulturze prawnej regułę zakazu wykładni homonimicznej, która sprzeciwia się łączeniu z tym samym wyrażeniem odmiennych treści.

Rozdział czwarty zawiera z kolei prezentację wybranej grupy podmiotów, które zostały zaliczone do wyodrębnionej kategorii osób trzecich *ipso iure*. Wnikliwej analizie w tym zakresie została poddana sytuacja prawna świadków czynności egzekucyjnych, biegłego i tłumacza, kuratora, dozorca ruchomości oraz dłużnika zajętej wierzytelności. Doktorant postawił śmiałą, lecz uzasadnioną w przyjętych założeniach tezę, że status osoby trzeciej należy przypisywać także świadkom i biegłym, mimo że brzmienie art. 357 § 4 k.p.c. (w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) mogłoby sugerować coś innego, gdyż wymienia się w nim świadka i biegłego obok osoby trzeciej. Rozważania podjęte w tym rozdziale stworzyły okazję do rozstrzygnięcia rozlicznych ogólnych, jak i szczegółowych problemów interpretacyjnych związanych ze stosowaniem przepisów określających status osób trzecich. Przyjmowane w tym zakresie konkluzje należy w większości podzielić wraz z argumentacją przytaczaną w celu ich uzasadnienia. Zastrzeżenia może jedynie budzić propozycja stosowania do kuratora procesowego powołanego w postępowaniu egzekucyjnym przepisów z zakresu postępowania nieprocesowego dotyczących kuratora prawa materialnego ustanawianego przez sąd opiekuńczy (s. 196-197), w tym pozwalających na wymierzenie grzywny (s. 217 i 220). Stoi to nie tylko w kolizji z eksponowaną w pracy zasadą interpretacyjną *in dubio pro libertate*, lecz

zarazem, jak się zdaje, nie ma szerszego potwierdzenia w praktyce egzekucyjnej. Ustalenia poczynione w tym rozdziale pozwalają na stwierdzenie licznych prawidłowości i podobieństw w sytuacji prawnej osób trzecich powołanych do kooperacji z organami egzekucyjnymi („*ipso iure*”), co zostało uwzględnione przede wszystkim w systematyce prowadzonego wywodu. Do cech wspólnych podmiotów przynależących do tej grupy można zaliczyć: procesowy charakter stosunku prawnego, który uzasadnia udział w postępowaniu egzekucyjnym, ustawowo określony zakres obowiązków i uprawnień, w tym obejmujących prawo do wynagrodzenia i zwrotu wydatków, a także zasady odpowiedzialności zarówno porządkowej, jak i cywilnej. Praca celnie wskazuje na występujący niekiedy w tym zakresie brak symetrii po stronie uprawnień osób trzecich, które udzielają pomocy i wsparcia w postępowaniu egzekucyjnym. W szczególności brakiem proporcjonalności odznaczają się rozwiązania pomijające prawo świadków czynności egzekucyjnych i dłużników zajętych wierzytelności do korzystania z wynagrodzenia za wykonywane obowiązki, co powinno stać się przedmiotem uwagi prawodawcy zgodnie z postulatami wysuniętymi w pracy (s. 170 i 271-272). Całościowa analiza pozycji prawnej osób trzecich zaprezentowana w rozdziale czwartym stanowi jedną z głównych wartości poznawczych rozprawy. Można jedynie żałować, że w tej części nie została szerzej rozwinięta problematyka dochodzenia przez te osoby należnych im świadczeń. Zagadnienia te nadal mogą bowiem budzić różnego rodzaju kontrowersje (por. M. Walasik, *Tryb ustalania opłaty za udzielenie komornikowi informacji niezbędnych do prowadzenia egzekucji*, Monitor Prawniczy 2015, nr 3, s. 147 i n.), w tym odnoszące się do prawa osób trzecich do zaskarżania w drodze zażalenia dotyczących ich postanowień sądu (por. podjętą jeszcze przed zmianą art. 770 § 5 k.p.c. uchwałę Sądu Najwyższego z 10 października 2014 r., III CZP 68/14). Uwagi na ten temat mogłyby stanowić adekwatne uzupełnienie przedmiotu pracy, jednakże na jej wstępie zostało w tej mierze zajęte inne stanowisko (s. 16).

Ostatni piąty rozdział objaśnia zagadnienia związane ze statusem podmiotów, które jednocześnie mogą występować w roli stron postępowania egzekucyjnego, jak i osób trzecich. W skład tej grupy zostali włączeni małżonek dłużnika ponoszący odpowiedzialność za dług jedynie majątkiem wspólnym, nabywca rzeczy zajętej w postępowaniu egzekucyjnym oraz zarządca nieruchomości. Ostatni element tego zbioru został jednak określony nazbyt wąsko. Zarządca nieruchomości zasadniczo zalicza się bowiem do kategorii osób trzecich, których zadanie polega na wspieraniu postępowania egzekucyjnego („*ipso iure*”), gdyż podmiot ten zajmuje w tym postępowaniu pozycję zbliżoną do dozorecy ruchomości, co potwierdza przeprowadzona w pracy analiza (s. 300 i n.). Podwójna kwalifikacja statusu zarządcy (jako strony i osoby trzeciej) jest natomiast następstwem wyłącznie tego, że w sprawach

wynikających z zarządu zarządca na mocy art. 935 § 1 k.p.c. może pozywać i być pozwany (s. 308 i 318), a w związku z tym może także występować w charakterze wierzyciela albo dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym (art. 780 k.p.c.). Stanowi to konsekwencję podstawienia zarządcy w sytuację prawną dłużnika, lecz nie zmienia pozycji tego podmiotu w postępowaniu egzekucyjnym, w którym nadal przysługuje mu status osoby trzeciej („*ipso iure*”), powołanej do współdziałania na rzecz powodzenia egzekucji. Wobec tego splot ról (strony i osoby trzeciej, której prawom może zagrażać egzekucja) należy łączyć w tym wypadku z podstawieniem w obowiązku dłużnika i wynikającym z tego ograniczeniem egzekucji do mienia poddanego pieczy zarządcy. W takim charakterze mogą jednak działać w postępowaniu egzekucyjnym także inne podmioty, a nie tylko zarządca nieruchomości, co zresztą zostało zauważone w pracy (s. 319). Trafne jest natomiast spostrzeżenie, że w przypadku tego rodzaju podmiotów pojęcie wszystkich części majątku w rozumieniu art. 803 k.p.c. należy odnosić do majątku dłużnika, w którego sytuację prawną nastąpiło podstawienie, a nie do majątku osobistego podmiotów podstawionych w tę sytuację. Natomiast umiejętne przedstawienie w pracy specyfiki położenia prawnego, w którym znajdują się podmioty występujące w podwójnej roli, pozwoliło na przekonujące uzasadnienie wniosku, że w razie zajęcia majątku, z którego egzekucja nie jest dopuszczalna, właściwym środkiem ochrony powinno być powództwo o zwolnienie od egzekucji, gdyż podmioty te korzystają wówczas ze statusu osób trzecich. Należy również zgodzić się z postulatem wprowadzenia w tym zakresie jednolitego środka ochrony, w ramach którego dopuszczalne byłoby podniesienie zarówno procesowych, jak i merytorycznych zarzutów przeciwko egzekucji (s. 294). Czynności na skutek takiego środka nie mogliby jednak podejmować referendarze sądowi, ponieważ wkraczałoby to w sferę zastrzeżoną wyłącznie dla sądowego wymiaru sprawiedliwości.

V. W podsumowaniu należy stwierdzić, że praca stanowi przemyślane studium sytuacji prawnej osób trzecich, które mogą zostać uwikłane w postępowanie egzekucyjne, oraz realizuje postawione na jej wstępie cele poznawcze. Główne, jak i szczegółowe ustalenia poczynione w pracy zostały w niej przedstawione w sposób klarowny i zawierają rozwinięte uzasadnienie. Podstawowy walor pracy polega na uporządkowaniu według autorskiej koncepcji rozległej problematyki oddziaływania postępowania egzekucyjnego na sferę prawną osób trzecich. Rozproszony charakter regulacji, które odnoszą się do przedmiotu pracy, sprawiał, że podjęte w niej zadanie zaliczało się do relatywnie dość trudnych. Doktorant wykazał się jednak znawstwem dziedziny postępowania egzekucyjnego, a także umiejętnością łączenia różnych elementów reżimu tego postępowania i formułowania na tej podstawie analitycznych wniosków ogólnych. Istotną zaletą pracy jest dostrzeżenie wpływu egzekucji na sferę

podstawowych wolności i praw osób trzecich, co umożliwiło osadzenie rozważań w szerszym kontekście konstytucyjnym i zarazem uwypuklenie potrzeby przestrzegania w procesie stosowania prawa podwyższonych z tego powodu standardów ochrony. Zgłoszone w recenzji uwagi polemiczne i zastrzeżenia konstrukcyjne nie umniejszają ogólnej oceny rozprawy, która jest pozytywna. Osobno należy podkreślić nienaganny styl pracy oraz jej przykładową formę. Zawarty w pracy wywód był prowadzony zwięzłym, poprawnym, jasnym i w pełni komunikatywnym językiem. Praca została także starannie przygotowana od strony edytorskiej. Uniknąć należało jedynie praktyki porzucania na końcu lub początku strony pojedynczych (osamotnionych) wierszy akapitu, którego pozostała część znajdowała się na innej (następnej albo poprzedniej) stronie.

VI. W świetle wszystkich przedstawionych uwag istnieją podstawy by uznać, że recenzowana rozprawa doktorska obejmuje oryginalne na gruncie prawa procesowego cywilnego rozwiązanie problemu naukowego, jakim jest charakterystyka prawna pozycji osób trzecich w sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Rozbudowane i pogłębione rozważania zawarte w rozprawie wskazują na szeroką wiedzę ogólną Doktoranta z zakresu nauk prawnych, ze szczególnym uwzględnieniem prawa procesowego cywilnego. Z kolei wykorzystana w rozprawie metodologia i uzyskane za jej pomocą wyniki potwierdzają, że Doktorant dysponuje niezbędnymi kompetencjami, które są potrzebne do samodzielnego prowadzenia pracy naukowej w dziedzinie prawa.

W konkluzji należy wobec tego stwierdzić, że recenzowana rozprawa doktorska spełnia wymagania określone w art. 13 ust. 1 ustawy z 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r., poz. 1789 ze zm.) w zw. z art. 179 ust. 1 ustawy z 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. poz. 1669) i może stanowić podstawę dalszych czynności w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora nauk prawnych.

